

TÀNG LỚP TRUNG LƯU, có nguồn gốc từ quan điểm của nhà triết học cổ đại Aristotle (384-322 TCN). Trong tác phẩm “The Politics” (350 TCN), Aristotle đã nhìn nhận tầng lớp trung lưu là “trung bình giữa giàu có và nghèo khổ”. Vào thời Trung cổ tầng lớp trung lưu đã bị quên lãng và thuật ngữ này được xuất hiện lại kể từ khi thời kỳ Phục Hưng, thời kỳ này là thời đại của những khám phá và chinh phục địa lý vĩ đại. Gia cấp đã trở lên vững chắc do sự phát triển của cuộc cách mạng Công nghiệp và nó thực sự phát triển mạnh mẽ sau cuộc Cách mạng Tư sản vào Thế kỷ 17. Thuật ngữ Tầng lớp trung lưu (TLTL) lần đầu tiên được công bố rộng rãi và thừa nhận trong công trình của tác giả James Bradshaw vào năm 1745 nhằm ngăn chặn việc người Ai Len di cư sang Pháp. J. Bradshaw đã đưa ra định nghĩa TLTL là tầng lớp đủ giàu để mua những thứ đắt tiền hơn là khuyến khích các nhà sản xuất yêu nước. Điều này có nghĩa là TLTL có thể bảo vệ sự phát triển kinh tế và lợi ích chính trị của đất nước mình. Trong khi đó định nghĩa của Stenvenson lại cho rằng: Đặc điểm chính xác định tư cách thành viên của tầng lớp trung lưu là sở hữu vốn con người”. Các thành viên của tầng lớp trung lưu sở hữu một phương tiện vốn đáng kể. Mặc dù, không chắc liệu họ sử dụng những khoản vốn này vì lợi ích của các nhà sản xuất địa phương và nhà nước, hay cho một số mục đích khác, tại địa phương hay toàn cầu.

Các nhà nghiên cứu hiện nay thường lấy những tiêu chí sau để đo lường mức độ của TLTL đó là có công việc ổn định, khả năng tiết kiệm khi về hưu, mua được nhà cửa, đầu tư cho giáo dục của con cái. Vì vậy, khái niệm TLTL trở lên phổ biến rộng rãi vào những năm 1920.

Hiện nay khái niệm này được sử dụng trong nhiều lĩnh vực khác nhau như kinh tế chính trị, kinh tế học, nhân học và xã hội học... Và đã có nhiều tiêu chí được đưa ra để đo lường TLTL.

Karl Marx cho rằng ngoài hai giai cấp cơ bản của xã hội tư bản là giai cấp vô sản và giai cấp tư sản, còn có “tầng lớp trung lưu” với tư cách

là tầng lớp trung gian, bao gồm tiểu tư sản thành thị và nông thôn, trí thức và viên chức. Mỗi quan tâm của Marx chủ yếu là phân tầng do quyết định của nhân tố kinh tế, cụ thể là quyền sở hữu tư liệu sản xuất. Trong khi đó Max Weber cho rằng, phân tầng xã hội là hệ thống xếp hạng thứ bậc các nhóm người vào vị trí xác định liên quan tới tài sản, quyền lực hay uy tín xã hội. Một định nghĩa đơn giản và phổ biến được sử dụng về tầng lớp trung lưu là một lớp người ở giữa một hệ thống phân cấp xã hội. Ở một quan niệm khác “Tầng lớp trung lưu” là tập hợp các nhóm xã hội giữ vị trí trung gian giữa người bị trị và kẻ thống trị. Tuy nhiên, trong xã hội hiện nay dường như không còn kẻ bị trị và kẻ thống trị bởi vì nền kinh tế thị trường và nền dân chủ rõ ràng đã “bình đẳng hóa” xã hội ở các quốc gia. Lý thuyết kinh tế - xã hội của Weber đã đưa ra câu trả lời cho câu hỏi “ở giữa – tầng lớp trung lưu” là một nhóm người rộng lớn trong xã hội đương đại, những người nằm trong khoảng cách kinh tế xã hội giữa những người thuộc giai cấp lao động và giai cấp thượng lưu.

Làm thế nào để biết được ai thuộc TLTL? Theo thống kê thì TLTL là những người di động theo chiều dọc. Theo Dennis Gibert cho rằng: Lớp trung lưu được tạo thành từ những chuyên gia được phân biệt bởi trình độ học vấn cao cũng như an ninh kinh tế. Nó bao gồm chủ yếu là những chuyên gia “cổ cón trắng”. Những người thuộc tầng lớp trung lưu trên được hưởng quyền tự chủ cao hơn và hài lòng hơn với sự nghiệp của họ so với những người không chuyên nghiệp thuộc tầng lớp trung lưu. Theo các nhà xã hội học như Dennis Gilbert, James Henslin, Joseph Hickey và William Thompson, tầng lớp trung lưu trên chiếm 15% dân số.

Các nhà khoa học đã đưa ra các tiêu chí để đánh giá tầng lớp trung lưu bao gồm như sau:

Theo sắp xếp thứ bậc các tầng lớp trong xã hội, đã có nhiều lý luận về khái niệm tầng lớp theo tư tưởng của Marx và Weber, và TLTL được hiểu: “Là tầng lớp giữa trong xã hội, dưới thượng lưu và trên hạ lưu; “Là

những người không giàu quá và cũng không nghèo quá, nằm giữa giai cấp lao động và giai cấp thượng lưu” (từ điển Oxford). Trong quá trình chuyển đổi kinh tế từ kế hoạch hóa tập trung sang cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước đã hình thành các yếu tố tác động tới sự phân tầng xã hội, trong đó có sự xuất hiện tầng lớp trung lưu. Một số học giả trên thế giới đã khẳng định vai trò to lớn và sự ảnh hưởng mạnh mẽ của tầng lớp trung lưu đến sự ổn định và phát triển xã hội. để hiểu được thế nào là TLTT trước hết phải hiểu thế nào là “trạng thái tầng lớp” và “tầng lớp”. Theo M. Weber “trạng thái tầng lớp” chính là 1) được cung cấp đủ hàng hóa; 2) có điều kiện sống đảm bảo; 3) Sự hài lòng hoặc không hài lòng của một cá nhân hay một nhóm. Đây chính là xác định tình trạng đẳng cấp của họ phụ thuộc vào mức độ đầy đủ hoặc thiếu thốn của cá nhân đó đối với hàng hóa hoặc dịch vụ và khả năng hiện có của họ để đảm bảo thu nhập hoặc nhận được từ nền kinh tế.

Theo tiêu chí nghề nghiệp, thu nhập, TLTL được xác định: “Bao gồm những người có nghề nghiệp”; theo Scott (2005) “Tất cả những người lao động có nghề chuyên nghiệp hưởng lương, những người quản lý và công chức, những nhà kỹ trị cao cấp”; “Những người có vị thế, giáo dục, thu nhập ở mức trung bình trong xã hội”.

Từ những chiều tiếp cận khác, TLTL được đề cập đến ở những khía cạnh như địa vị xã hội, trình độ giáo dục, hành vi văn hóa, hình ảnh bản thân, quyền uy, nghề nghiệp, phong cách sống; vai trò của tầng lớp này đối với sự phát triển xã hội nói chung, trên nhiều mặt kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội. Có hai điểm quan trọng để xác định tầng lớp trung lưu. Thứ nhất, cả hai cách tiếp cận kinh tế học và xã hội học đều xác định tầng lớp trung lưu thuộc nhóm giữa trong dãy xếp hạng các tầng lớp xã hội; thứ hai, đối với xã hội học, tầng lớp trung lưu còn được xác định qua tập hợp các nghề nghiệp khác nhau.

Theo báo cáo của OECD, ước tính có khoảng 1,8 tỷ người là thành viên của tầng lớp trung lưu trên toàn toàn. Trong khi đó dự đoán của Economist, “sự gia tăng vượt chuẩn nghèo sẽ tiếp tục trong vài thập kỷ và đến năm 2030 tầng lớp trung lưu toàn cầu sẽ tăng lên.”

TRẦN NGUYỆT MINH THU

Tài liệu tham khảo

1. Giddens, Anthony. 1968. Power in the Recent Writing of Talcott Parsons. *Journal of Sociology*. Vol. 2, No. 3 (September 1968), pp. 257-272
2. Gilbert, Dennis. 1997. American Class Structure in an Age of Growing Inequality. Wadsworth.
3. Mills, Wright. 1953. *White Collar: the American Middle Classes*. Oxford University Press.
4. Scott, J. et al. 2005. *A dictionary of sociology*, Third edition, Oxford: Oxford university press.
5. Tarkhnishvili, Anna and Levan Tarkhnishvili. 2013. Middle Class: Definition, Role and Development. *Global Journal of Human Social Science Sociology and Culture*, 13(7).
6. Trịnh Duy Luân. 2017. Nghiên cứu về tầng lớp trung lưu: từ kinh nghiệm châu á đến thực tiễn Việt Nam. *Tạp chí Xã hội học*, 2 (138)
7. Turner, S. Bryan. 2006. *The Cambridge Dictionary of Sociology*. Cambridge, Cambridge University Press.